EL POU de la gallina
Revista manresana d'informació i opinió

Història Manresa | Jordi Sardans | Actualitzat el 01/08/2017 a les 09:00

?Les visites a la Manresa desconeguda estaran relacionades amb les Bases; visita completa a l'Ajuntament, Sobrerroca com a carrer senyorial de l'època, xerrada del Llorenç Ferrer sobre la fil·loxera al Bages i visita a l'Oller del Mas per explicar la vinya de l'època?.

ENTREVISTA. Francesc Comas Closas Ã©s comissari dels actes dels 125 anys de les Bases de Manresa, president del Centre d'Estudis del Bages i membre de la fundaciÃ³ IndependÃ¨ncia i ProgrÃ©s, va ser cap d'estudis de l'escola Puigberenguer i de l'IES Bages. Ha publicat llibres com "Casa Caritat", "Manresa, la ciutat transformada" i "Manresa, una histÃ²ria per conÃ¨ixer" i tÃ© una histÃ²ria de Caixa Manresa inÃ¨dita. Articulista de "RegiÃ³7", Ã©s professor d'histÃ²ria a la FUB per a mÃ©s grans de 55 anys.

Foto: Francesc Rubí

- Com era Casa Caritat, l'època en què hi estudiaves?

- Hi havia el Xalet, per als nens pobres i asilats, que des de la caritat cristiana havia muntat l'Associació Montserrat d'exalumnes de La Salle. Les nenes s'hi estaven des dels 3 anys fins a 14, i fins i tot feien batxillerat. Hi havia dues classes de nens, a més dels del Xalet, els que hi anàvem de 3 a 9 anys, des de menestrals com jo a xicots procedents de classe mitjana, i després també algunes conegudes famílies de Manresa com els Roqueta. Teníem de professores les monges Antònia Playà, per als petits, i Antònia Oliver, per als grans. Si hi ha un cel on hi entra la germana Oliver, és que no hi ha justícia divina. Ens picava de males maneres. Majoritàriament, els nens anaven després a La Salle, però jo vaig anar al Peguera.

- De la teva investigació sobre Casa Caritat, què en remarcaries?

- Vaig tenir la sort que tota la documentació es trobava a l'Arxiu Comarcal del Bages. Vaig notar que hi havia documents que feia cent anys que no havia tocat ningú. Amb fitxers de tothom, els problemes i dificultats per sobreviure després de la guerra, en què algunes monges ni menjaven. Tota la parafernàlia dels protectors industrials, i en general de les famílies benestants de la ciutat. Les deixes i els testaments. O el paper dels metges i dels forners després de la guerra, donant pa a la canalla sense cobrar ni un duro. En podia haver fet una tesi doctoral. Vaig gaudir-ne molt.

- Què recordes de la teva vivència universitària?

- Soc dels de la primera promoció del nou rei Joan Carles "el Breve", però ens vam equivocar. Estudio amb el Pla Maluquer i m'especialitzo en Geografia a la Universitat de Barcelona, on coincideixo amb Josep Oliveras i Francesc Junyent. Com que el Pep treballava al Banc Mercantil

i el Francesc a La Salle, l'únic que assisteix a les classes soc jo. Els passo els apunts i preparem els treballs junts. Era una època de vagues constants. L'any 1973, que era l'any de la gran moguda, amb vagues a la Seat i la Tèrmica, vam decidir agafar taules i cadires per posar-les a la Gran Via com a barricada per impedir el pas dels jeeps policials. El catedràtic sallentí Vilà i Valentí es va esparverar i ens va recriminar l'acció. Més endavant, ho vam repetir, però amb cadenes, perquè els costés més de desmuntar-ho. Als estudiants ens van imposar el calendari "juliano", quan el ministre d'Educació Julio Martínez Esteruelas va decidir començar el curs al gener. Aquell febrer es va fer una vaga de personal no docent, que va durar fins a l'abril, de manera que només hi va haver un mes de classe en tot el curs.

- Com va anar l'experiència professional del Camps i Fabrés?

- Hi entro amb dedicació plena i faig de tot, menys Geografia i Història, que feia el professor Martínez, que també anava al Lluís de Peguera. Quan marxa Constantí Mas a l'institut acabo fent literatura, llengua espanyola, filosofia de BUP i COU. Del grup de ciències se n'encarregava Joan Prat i del de lletres, jo. Fèiem 33 hores de classe a la setmana. Alguns professors hi anaven a fer hores. Els que feien ciències eren majoritàriament enginyers de Pirelli. Una de les frustracions del Bernat era no ser llicenciat. Al final de curs s'havia d'aprovar tothom, haguessin estudiat o no, ja que els alumnes et deien a la cara: el meu pare paga perquè m'aprovis. Me'n vaig anar perquè hi hauria deixat la salut. Cobrava 17.000 pessetes al mes, però a l'estiu com que no tenien ingressos no cobràvem. Com que hi havia professors a hores, els altres teníem molt poca força. Un dia vam dir prou. Vam explicar per carta als pares que no cobràvem. Després una petita comissió va decidir anar-ho a dir al Bernat. Vaig arribar-hi sol, però vaig aconseguir cobrar i al cap de quatre anys vaig marxar.

- Després vas a l'escola Carme de Sant Joan. Quin ambient hi trobes?

- Eren els anys 1981 i 1982, de plena explosió demogràfica i de construcció a manta. A l'escola hi havia classes de 35 i 40 alumnes. Vaig passar de fer classes de COU a segon de primària. Encara sort que no em va tocar primer, on calia ensenyar a llegir la canalla. Com es fa això?

- A Sant Vicenç, quines dificultats vas trobar?

- Quan vaig arribar-hi encara hi havia l'escola Menéndez Arango, que aquell any 1982 va acabar tancant. Com que hi ha una situació de manca de places, obre l'escola antiga del temps de la dictadura de Primo de Rivera, la refan, tot i ser un edifici immens, on no hi havia calefacció, amb nanos rebutjats que bàsicament provenen de la Farinera, amb tota la problemàtica social que comportaven. S'hi ajunten nois de Boades, de Castellgalí. Amb tots ells, s'acaba instituint l'escola pública Castellet, que és on vaig a parar. L'altra que hi quedava és la Sant Vicenç. Hi havia vuit classes i cada any canviava de professorat. Fins i tot, un any van marxar tots i van deixar la clau a l'Ajuntament. Amb Joan Maria Serra vam arribar-hi com a professors definitius i ens hi vam estar tres anys.

- Paral·lelament, també fas de professor de Reciclatge de Català, oi?

- Sí, des del 1979, Joan Badia i Josep Fàbregas ens demanen a Joan M. Serra, Josep Antoni Serra, a mi i algun altre com Llorenç Ferrer, que hem fet Geografia i Història, si podem fer classes de Coneixement de Catalunya. Els primers anys es va fer una feina bona i poc valorada. Tothom va fer molt esforç, ja que les classes es feien en dissabte al matí i el professorat es va posar al dia il·lusionat per aprendre català. M'ho vaig passar molt bé i em va agradar molt. És cert que als darrers anys van venir els professors castellanoparlants més recalcitrants. Els feia molta mandra aprendre el català i nosaltres ja ho fèiem ben bé per la causa.

Escola Puigberenguer

- Com valores els set anys a l'Escola Puigberenguer?

- Hi vaig arribar el 1985, quan feia tres anys que s'havia obert. Sempre vaig tornar a treballar amb alumnes grans de setè i vuitè del cicle superior, que és el que sempre m'ha interessat més. Durant uns anys hi faig de cap d'Estudis. Era el temps en què es parlava sovint de la Reforma i, com que no em volia quedar en una escola amb nens petits, quan el 1991 es convoquen unes oposicions per a llicenciats que permeten els professors de primària passar a secundària, m'hi vaig presentar, les vaig treure i em van donar plaça al Fius i Palà. Però vaig decidir no anar-hi, per ajudar a muntar amb d'altres companys, l'IES Bages.

- Com va anar el procés de creació del nou institut?

- Era el cinquè institut de Manresa i s'havia de dedicar exclusivament a la Reforma. Comença el 1992 amb tercer d'ESO i és el primer centre de la comarca que fa Reforma autèntica. Al Peguera s'havien fet uns cursos de reforma amb nens de graduat escolar, mentre que dels 170 nostres, la meitat no el tenien i els altres volien fer metall al Lacetània. Els primers anys a la Rial van ser un poti-poti. La Generalitat va comprar l'edifici a l'Acadèmia Rial per fer aquest cinquè institut, que a la pràctica funciona inicialment com una extensió del Peguera. Van caure les matrícules i el 1996, l'Administració va decidir ajuntar l'IES Bages, amb el Fius i Palà. En va sortir l'IES Manresa, molts professors de l'IES Bages en comissió de serveis van marxar al seu lloc, que en el meu cas era Fius i Palà. M'hi vaig quedar i a partir de 1997 l'institut es diu oficialment IES Guillem Catà.

- Fart de les dinàmiques a Secundària retornes a Casa Caritat?

- Pràcticament si. Roda el món i torno al Born. M'apunto a fer un programa de nois de setze anys, sense l'ESO, amb fracàs escolar. Es tracta del PTT, programa de transició al treball, per ensenyar-los unes habilitats mínimes, per tal de formar-los i ajudar-los a buscar feina. És un programa de col·laboració entre la Generalitat i l'Ajuntament que encara es fa a Casa Caritat, dins del Servei d'Iniciativa i Ocupació. Allà hi fèiem la part teòrica al matí, mentre que la part pràctica de soldadura la feien a la tarda al Lacetània. Als mesos de febrer i març els portàvem a algunes empreses amb la pretensió que se'ls poguessin quedar. En aquest sentit, era gratificant. Hi vaig estar 6 anys fins que em vaig jubilar el 2012.

Foto: Francesc Rubí

Publicacions

- Quan comences a publicar?

- Està lligat una mica amb la feina de Magisteri. Concretament, de Reciclatge de Català, perquè quan comencem a parlar de geografia i història de Catalunya veiem la manca de didàctica. No només cal saber nous coneixements sinó com s'han d'aprendre. A partir d'aquí, el professorat comencem a elaborar materials nous. Per exemple, sobre les colònies industrials muntem un audiovisual amb contingut que ens obliga a preparar activitats i itineraris per dur-lo a terme. Ens relacionem amb el Centre de Recursos, i amb les revistes "Guix" i "Perspectiva Escolar", on comencem a escriure. D'altres institucions ens demanen assessorament, com la Torre Palau de Terrassa, seminaris a la UAB, programació de les socials a Andorra... Eren activitats socio-recreatives d'experimentació. El primer llibre va ser l'any 1982 la història de Sant Joan de Vilatorrada que vam fer un equip de mestres. Després segueixen articles i guies.

- Quan decideixes fer una història de Manresa per als nens?

- El 2006. Ja tenia prou bagatge per publicar "Manresa, una història per conèixer". Aleshores, em truca el director de "Regió7" i em proposa fer articles divulgatius setmanals. En principi de totes les èpoques històriques, però s'ha centralitzat cap als segles XIX i XX. Pel que fa a la redacció utilitzo un llenguatge planer, on els alumnes interactuen amb elements visuals actuals.

Paral·lelament, Jordi Estrada em proposa davant dels directius del Club Tennis Manresa, fer-los la història de l'entitat. A partir d'aquí en vaig fer per encàrrec sobre el Club Atlètic Manresa, l'institut Guillem Catà, la Penya Blaugrana o l'edifici de la residència Montblanc. També en tinc un sobre Leonci Soler i March, un altre del Gremi d'Agricultors...

- Quina relació tens amb l'editorial Zenobita?

- HI ha qui es pensa que en sóc accionista i no és veritat. Amb Josep Antoni Serra ja havíem anat junts a l'institut Lluís de Peguera, però després cadascú va anar pel seu cantó. Ens vam tornar a trobar en els cursos de Reciclatge i quan munta l'editorial, com que ja havíem fet molts articles conjuntament, em proposa de fer el llibre de Manresa. Ell no ho podia fer, ja que es dedica plenament a l'editorial, i me'l va encarregar. A partir d'aquí, quan m'encarreguen fer un llibre els explico les avantatges de l'editorial Zenobita i a la inversa. Però no tenim cap contracte ni conveni.

- Què remarcaries de "La ciutat transformada"?

- Són dos volums fets amb el fotògraf Salvador Redó, que vam plantejar a les editorials Parcir i Zenobita. Volem posar en evidència els principals canvis de la ciutat des dels anys 60. Després de la Guerra Civil, analitzem i descrivim la formació dels nous barris. Personalment, m'agrada força.

- No estaves treballant sobre la "Història de la Caixa de Manresa"?

- Sí, però no s'ha pogut publicar perquè l'entitat se'n va anar a l'aigua. Quan em van fer l'encàrrec encara no s'havia fusionat. Em van demanar de fer des de 1975 fins el 2010, però els vaig dir que seria més coherent fer-ho des del naixement de la Caixa perquè tingués una continuïtat redaccional. Ho van acceptar. El llibre està redactat, fet i lliurat des del 2012. La idea era digitalitzar-lo i penjar-lo al web. En la darrera fase, em va ajudar Ramon Carreté, que treballava a l'entitat, i ho vam acabar fins al final quan passa a ser BBVA. En algun despatx de Sant Benet hi ha d'haver-hi un USB amb tota la història.

- Com treballes metodològicament?

- Fer un llibre sempre implica una investigació prèvia. A cada encàrrec, el primer que faig és anar a l'Arxiu Comarcal per veure què hi ha. Començo per les actes i l'hemeroteca. "La Vanguardia" i "El Pla de Bages" són els primers que miro. Sovint també he d'anar a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a Sant Cugat, a Ca l'Ardiaca, a Barcelona... Documentació de l'entitat i finalment entrevistes, quan ja tinc un coneixement general, però com que són subjectives i poc fidels cronològicament, les utilitzo com a complement i dono més importància a les actes i documents.

Centre d'Estudis del Bages

- Quins objectius us heu plantejat des de la presidència del Centre d'Estudis del Bages?

- Sóc soci del CEB des de la fundació. Havia estat vocal a la junta presidida per Josep Oliveras. Des del 2006 m'hi implico més, ja que hi vaig assíduament. Des del març del 2016, quan plega Jaume Serra, en sóc president. No sóc gaire d'estar al capdavant de les coses. El que tinc molt clar són els tres objectius que pretenem assolir: recuperar els estudiosos de la comarca de Bages que hem anat perdent, i més quan alguns dels seus centres locals han anat tancant, i rejovenir l'entitat - amb la nova junta han entrat l'historiador jove Jordi Bonvehí o el biòleg Josep Galobart- i crear com un carnet jove ja que costa molt que els estudiants vinguin a l'arxiu. I, finalment, oferir activitats amb projecció comarcal. El Centre hauria de ser l'entitat acadèmica comarcal. Cal intentar projectar l'entitat perquè la ciutat ens conegui. L'any passat es van fer 36 activitats. També ens convé relacionar-nos amb entitats afins (Art Romànic, Amics de la Seu, Institució d'Història Natural), per aglutinar-nos, o almenys fer activitats conjuntes o que no ens contraprogramem.

Bases de Manresa

- Quina és la teva implicació en la commemoració dels 125 anys de les Bases de Manresa?

- Quan l'Ajuntament va decidir fer la commemoració, vaig anar a veure l'alcalde amb Josep Galobart per presentar-li l'estudi de l'historiador anglès de la Universitat de Leiden Jeffrey Fynn Paul, sobre "Auge i declivi d'una burgesia catalana. Manresa a la baixa edat mitjana.1250-1500", que es presentarà a l'agost. L'alcalde em va dir que havien pensat tenir dos comissaris per a la commemoració, un Jordi Rodó i l'altre jo com a president del Centre d'Estudis. Vaig acceptar perquè em va dir que seria més popular i divulgatiu que no pas acadèmic. Tant Rodó com jo tenim clar que no tindria gaire sentit dedicar l'esforç a publicacions que ja es van fer amb motiu del centenari. El que cal és replantejar la ciutat de cara al futur. Vam muntar una comissió cívica, amb representants d'institucions d'aquell temps, de l'IEC, d'altres per la seva vàlua professional manresana o pel lloc que ocupen dins la societat. com Josep M. Sanclimens, i historicistes. Com que tots 23 som poc operatius, hi ha 5 persones que formem part del comitè permanent: Anna Vilajosana, Abel Pié, Josep Galobart, Jordi Rodó i jo.

- Fins ara només s'han fet un parell d'actes acadèmics força criticats. On és la popularització?

- És veritat. De cara a la Festa Major, les visites a la Manresa desconeguda estaran relacionades amb les Bases; visita completa a l'Ajuntament, Sobrerroca com a carrer senyorial de l'època, xerrada del Llorenç Ferrer sobre la fil·loxera al Bages i visita a l'Oller del Mas per explicar la vinya de l'època. Al setembre farem una bustiada a totes les cases de Manresa amb uns tríptics on s'explica els noms dels carrers relacionats amb les Bases de Manresa. Fotos del 1892 en botigues dels diferents barris de Manresa, joc de ciutat de geolocalització... El juliol, una marxa vespertina de Manresa a Sant Benet. El gener, la Diputació per mitjà de Rosa Serra promocionarà una exposició divulgativa sobre les Bases i la Manresa de 1892 durant tres mesos. Al Museu de la Tècnica hi haurà una altra exposició sobre la Manresa dels segles XIX i XX de caràcter permanent. I una miscel·lània amb articles divulgatius dels aspectes de la Manresa de l'època i un recull de ponències editada per l'IEC i el Centre d'Estudis del Bages.

- Continues fent classes a la FUB?

- Des del primer any, el 1990, hi estic fent classes de Demografia, en el que era l'Escola d'Infermeria, però enguany ja ho deixaré. Explicava als adolescents les diferents taxes de mortalitat i natalitat, i com interpretar les piràmides d'edat, estadístiques d'envelliments, dins del crèdit de Salut Pública. Des de fa dos anys hi faig classes d'Història de Catalunya, on introdueixo anècdotes de Manresa, per a més grans de 55 anys, amb un grup d'una vintena de persones que trien els temes que més els interessen.

El perfil

Foto: Francesc Rubí

Francesc Comas Closas va néixer a Manresa el 25 d'abril de 1952. De pares manresans, Josep, sastre, i Rosa, de professió cosidora dins la sastreria del carrer del Born. És el penúltim de sis germans. Dels 3 als 9 anys va a l'escola de nens de Casa Caritat. Durant dos anys va fer la Preparatòria amb el senyor Vidal a l'institut Lluís de Peguera on s'està fins a quart de batxillerat. Després passa a l'Acadèmia Catalunya, del 1967 al 1969. El 1970 retorna al Peguera per fer-hi Preu i el febrer passa la selectivitat. El 1976 es llicencia en Geografia i Història a la UB. Fa de professor al Camps i Fabrés fins al 1980. Durant dos anys serà professor del Carme, a Sant Joan de Vilatorrada. Del 1982 al 1985 treballa a l'escola Castellet, de Sant Vicenç. De 1979 al 1986 va ser professor de Reciclatge de Català. El curs 1982-1983 imparteix Geografia de Catalunya a l'Escola de Magisteri. Casat amb la infermera Teresa Vives, té dos fills: l'Aleix, investigador

químic a Zuric, i l'Anna, que treballa a Transversal. Des del 1990 fa Demografia a la FUB dins l'Escola d'Infermeria, fins a aquest curs. Ara explica Història de Catalunya a la FUB per a més grans de 55 anys. Del 1985 al 1992 treballa a l'Escola Puigberenguer, on també fa de cap d'Estudis. El 1992 participa en la creació de l'IES Bages, que el 1997 passarà a ser IES Guillem Catà. S'hi va estar fins el 2006 també com a cap d'Estudis. Fins al 2012, en què es va jubilar, va treballar a Casa Caritat en el Programa de Transició al Treball de nois amb fracàs escolar. Pel que fa a publicacions, comença a elaborar materials sobre didàctiques de la història de Catalunya, per al Centre de Recursos, "Guix" i "Perspectiva Escolar". El 1982 participa en el llibre sobre la Història de Sant Joan de Vilatorrada. Però el seu primer llibre amb cara i ulls és "Manresa, una història per conèixer". Aleshores el fitxa "Regió7" per fer articles divulgatius setmanals de caràcter històric, que actualment superen els 500. També ha fet diversos llibres per encàrrec d'entitats esportives, socials i culturals. El seu llibre d'investigació preferit és el de "Casa Caritat", per encàrrec de la Fundació Cots. També està content dels dos volums sobre "La ciutat transformada", fets amb Salvador Redó. Des del març del 2016 és president del Centre d'Estudis del Bages. També és Comissari dels actes de celebració dels 125 anys de les Bases de Manresa.